

Da Tove Lyhne blev forældreløs

af Svend Sørensen

Da amerikanske jagere i 1944 beskød et dansk passagertog, mistede otte passagerer livet, heriblandt et ægtepar med rødder i Thy. Blandt de overlevende var deres lille pige, Tove Lyhne. Artiklen fortæller om de voldsomme begivenheder og hendes videre skæbne.

Hee nord for Ringkøbing var engang kendt over det ganske land. Her byggede Danmarks statsminister J. C. Christensen (1856-1930) i 1907 et hus, hvor han boede indtil sin død. Denne stovte, vestjyske lærer var intet mindre end Danmarks mest indflydelsesrige politiker i første del af 1900-tallet. Huset i Hee er da også indrettet som museum i dag og rummer desuden sognets lokalhistoriske arkiv.

Senere kom Hee igen i avisoverskrifterne. Det skete efter en særdeles tragisk hændelse søndag den 27. august 1944, en søndag der er gået over i historien som »den sorte søndag«. En større styrke af amerikanske B-17 bombefly eskorteret af Mustang-jagere fløj hen over Jylland med det formål at bombe mål i Berlin. Angrebet måtte imidlertid opgives, og i stedet udvalgte styrken alternative bombemål (target of opportunity). Det blev bl.a. Esbjerg flyveplads, hvor 60 bombefly kastede 147,5 tons

bomber, et af de største bombeangreb i Danmark under krigen.

Selve bombeangrebet var rent militært og gik stort set ud over tyskerne. Angrebet foregik i minutterne efter kl. 15, og allerede da havde ledsagende jagere beskudt andre mål i Vestjylland, hvor 13 civile mistede livet denne søndag eftermiddag. Som det var almindeligt under sådanne allierede bombeangreb, spredte jagereskorten sig ud og kastede sig over tilfældige mål, fortrinsvis ting med hjul under. Det gik blandt andet ud over et passagertog, som nordfra var på vej mod Hee. Med i toget var Gunner Fomsgaard, der i bogen »Fem lange år«¹ har givet følgende øjenvidneskildring af de voldsomme begivenheder:

»I august 1944 havde min kone og jeg købt et 14 dages kort til DSB for i vores ferie at besøge familie og venner i Odense, Kalundborg, København og Aarhus. Søndag den 27. august

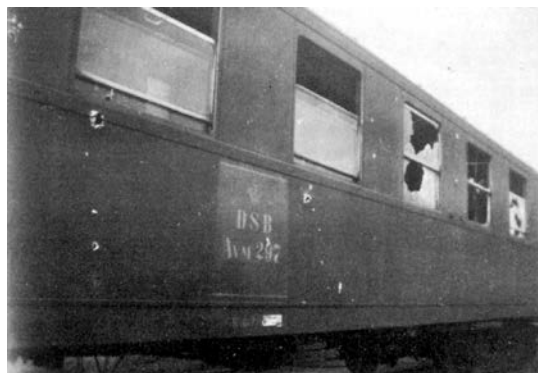

Mustang-jager af den type, der angreb toget mellem Tim og Hee.

(den sidste dag i ferien) tog vi fra Aarhus om formiddagen over Langaa og Struer og skulle efter planen være i Ringkøbing ved 14-tiden. På strækningen fra Struer sad vi over for hinanden ved vinduet i den anden vogn i toget og nød udsigten i det smukke sensommervejr. Efter at have passeret Tim Station kom togpersonalet gående igennem toget og meddelte, at der var luftalarm i Ringkøbing. Det tog vi ikke så højtideligt. Det skete temmelig ofte. Vi kom lige fra Aarhus og havde haft luftalarm der natten før.

Som vi sad dér og kiggede ud, så jeg pludselig 3 flyvemaskiner ganske lavt over jorden i retning mod toget. Jeg råbte: »Ned på gulvet!« Vi var ikke mere end lige kommet ned, før projektiler fra maskingeværer gennemhullede toget på tværs. Toget blev hurtigt bragt til standsning, og vi skyndte os naturligvis ud. Vi var ikke mere end lige kommet udenfor, før jeg så flyverne vende om. Jeg var klar over, at der forestod endnu et angreb, og vi søgte ind under toget mellem forreste hjulpar af den vogn, vi havde siddet i, idet vi håbede at være nogenlunde i dækning her.

Et ungt par havde som vi søgt dækning mellem vognens bageste hjulpar, men et projektil ramte den unge mand, der var dræbt på stedet. Da dette angreb var ovre, var vi klar over, at vi måtte væk fra toget, men nåede ikke mere end udenfor, da jeg så, at flyverne lagde an til det 3. angreb. Under dette lå vi nede i bunden af grøften, der går langs banelinien. Også under dette angreb undgik vi at blive ramt. Vi søgte herefter sammen med andre over til en lille ejendom, der lå et stykke inde på marken, og opholdt os i en lille kælder, indtil der var ro. Da vi vovede os frem, mødte der os et forfærdeligt syn. Læger og ambulancer var i fuldt sving. Otte dræbte var anbragt på grøftekanterne, og der var vist en halv snes sårede. Det var gået værst ud over lokomotivet og forreste passagervogn. Min kone ville have været på toilettet, lige inden første angreb satte ind, men

Den beskadigede togvogn fotograferet på stationen i Ringkøbing.

der var optaget. Det blev hendes redning. En af de dræbte opholdt sig på toilettet.

Så vidt jeg husker, gik vi langs banelinien til Hee Station, hvor vi afventede et hjælpe-lokomotiv, der slæbte toget til Ringkøbing. Mange mennesker var på banegården, hvor de ængsteligt ventede på at høre om deres pårørendes skæbne.«

Ingen kender dagen...

Det var Gunner Fomsgaards held, at han sad i den anden vogn i togstammen. Så heldige var Anna og Ivar Lyhne ikke. Derom vidner deres gravsten på kirkegården i Tved. På stenen kan man læse, at de forulykkede ved Hee 27-8-1944. Nederst er stenen forsynet med de manende ord: »Ingen kender dagen, før solen går ned.« Velvalgte ord til den familietragedie, som gravstenen dækker over.

Anna og Ivar Lyhne sad i den forreste vogn. Han mente, det var det sikreste. Ægteparret havde været hjemme på sommerferie hos hendes forældre i Tved. Her kunne de med stolthed præsentere deres førstefødte, pigen Tove, der kun var fire måneder gammel. Det blev en god ferie, hvor de besøgte familie og venner i Tved og i Thisted. Ivar Lyhne arbejdede på dette tidspunkt som tømrer i Kolding og

skulle starte på arbejde igen om mandagen. På hjemvejen steg de af toget i Struer og af- lagde besøg hos Annas søster Anine og hendes mand Johan Nielsen.

Turen skulle derefter fortsætte over Ringkøbing og Esbjerg til Kolding. Det var ikke den korteste rejserute; den mest nærliggende forklaring på omvejen er, at jernbanedriften ofte var uregelmæssig under krigen, bl.a. som følge af jernbanesabotage. Måske var det ved afrejsen fra Struer, at Ivar Lyhne gav udtryk for, at det var mest sikker at sidde i den forreste vogn. I det mindste er det et udsagn, der er bevaret i familien. Ifølge Thisted Amts Tidende satte de sig »glade og fornøjede« i toget for at vende hjem til arbejdet og hverdagen i Kolding. Toget afgik fra Struer kl. 12.43, men idyllen blev forholdsvis kortvarig og blev spoleret af de amerikanske Mustang-jagere, der angreb toget kl. 14.35.

Man har i dag svært ved at forstå, at amerikanerne kunne handle så uansvarligt i et allieret land. Og det kan være svært at acceptere, at de måske slet ikke betragtede Danmark som en »ægte« allieret. En udåd eller en elementær krigshandling? Det må være op til den enkelte at tage stilling til. I bogen »Luftangreb på Vestjylland«² er major Jack M. Ilfrey citeret for at have sagt: »Jeg beordrede mine drenge til ikke at beskyde toget – at få lokomotivet var godt nok. Det var vores sædvane i Tyskland at beskyde hele toget, passagerer og det hele, men jeg regnede med, at det ikke var nødvendigt i Danmark.« Hvis det er sandt, kan man konstatere, at træfsikkerheden ikke var god nok.

Om familien Lyhnes tragedie hedder det i et avisudklip: »Da hjælp kom til, blev ægteparret fundet døde ved siden af hinanden på kupégulvet, medens den lille 4 måneders pige sad pludrende i et hjørne, uskadt og uvidende om forældrenes tragiske skæbne.«³ Journalisten har uden tvivl brugt sin fantasi for at understrege

det paradoksale i, at pigen var i live. Men hun sad ikke og pludrede hyggeligt. Togbetjent Hakon Petersen har senere fortalt:⁴ »I den første kupé, der kunne have været vores tjenestekupé, lå et lille barn på sædet. Hovedpuden var skudt i stykker. Barnet havde et strejfskud på venstre kind.«

Pigen har selvfølgelig skreget. Hun stod uden tvivl i liften fra barnevognen, og tøj og sengetøj var oversmurt med blod. Huller var der også, så dunene fløj omkring. Familien bevarede senere det blodige tøj, så Tove kunne få det at se. Hun har den dag i dag ar på overlæben efter strejfsåret, som altså ikke var på kinden. Så mirakuløs var hendes overlevelse, at det må kunne få selv en ateist til at sige, at Gud holdt sin hånd over hende.

Straks efter ulykken blev Tove indlagt til observation på Ringkøbing sygehus.

KUNDGØRELSER

+

Det blev vor tunge Lod at meddele Slægt, Venner og Naboer, at vor kære Datter og Svigersøn, lille Toves kærlige Forældre,
ANNA og IVAR KRISTENSEN LYHNE,
Tøndervej 111, Kolding, pludselig blev kaldt bort fra os.
TVED, 27. Aug. 1944.
Paa Familiens Vegne:
Mette og C. A. Carstensen.
Begravelsen foregaar Fredag den 1. Septbr., hvortil alle, som vil følge, er hjertelig velkommen, og bedes møde i Hjemmet Kl. 1. Ved Kirken Kl. 4½.

De to kister i vognporten i Tved.

Dagen efter ulykken skrev Thisted Amts Tidende: »To dygtige og tiltalende unge mennesker fandt døden, og et lille barn mistede begge sine forældre.«

Da de to kister ankom til Thisted med toget, blev de modtaget af venner og pårørende på banegården, hvor kisterne blev pyntet med friske grønne grene. Langsomt blev de to hvide kister kørt på en lastbil og fulgt til bygrænsen af de fremmødte på banegården. På vejen gennem byen blev ligtoget overalt mødt med ærbødighed. Da lastbilen ankom til Anna Lyhnes barndomshjem i Tved, blev kisterne stillet i vognporten, hvor der efterhånden kom en stor mængde af kranser og blomster.

Begravelsen fandt sted fra Tved Kirke fredag d. 1. september. Dagen efter skrev Kolding Folkeblad: »Det blev den største deltagelse, sognet i mands minde har oplevet ved nogen begravelse. Et meget stort følge var forinden samlet i fru Lyhnes barndomshjem hos husmand Chr. Carstensen, i de samme stuer, hvor de to unge for blot to år siden havde fejret deres bryllup.«

Kirken var draperet i sort, og ved kisterne talte pastor Bækgaard ud fra linjerne i Davids 118. salme: »Fra Herren er dette sket, og det er

Gravstedet på kirkegården i Tved er bevaret endnu.

underligt for vore øjne.» Formanden for tømrernes fagforening i Kolding bragte ved kisterne de afdøde en sidste hilsen fra arbejdskammerater og venner i Kolding og betegnede Ivar Lyhne som en god kollega og kammerat. Efter jordpåkastelsen takkede svogeren Johan Nielsen stærkt bevæget for den store deltagelse.

Anna og Ivar Lyhne

Alt for tidligt gik de bort, Anna og Ivar Lyhne. Han blev 31 år og hun 27. De havde mødt hinanden i en lille menighed i Thisted, den katolske apostolske menighed, hvor deres familier kom i kirken på Møllevej.⁵ Her blev Anna og Ivar sandsynligvis også gift den 20. juni 1942. Imidlertid bevarede familierne også en tilknytning til folkekirken.

Anna var døbt Anna Elisabeth, og de to fornavne optræder sammen og hver for sig i aviserne i 1944. Hun var datter af Mette og Chr. Andersen Carstensen fra Tved, hvor de havde en lille gård, der i dag har adressen Ballerumvej 324. Anna var den yngste af en søskendeflok på ni, og hun blev husket som en meget livsglad pige med et godt humør. Hun kom ud at tjene, og før sit giftermål havde hun plads i huset i fire år hos bankdirektør Hartz i Thisted. Derefter rejste hun til Århus og i 1940 videre til Fredericia for at lære at sy hos sin søster Margrethe. Senere fik hun plads som husassistent i Fredericia indtil giftermålet.

Ivar var søn af Andrea og Peder Iversen Lyhne. Faderen betegnes i avisen som tømrer, men optræder i vejviseren som snedker med bopæl på Møllevej i Thisted. Han døde imidlertid, da Ivar kun var fire år gammel. Moderen var derefter alene med Ivar og hans storesøster. Hun ernærede sig som syerske på sygehuset, og som enke træffer vi hende på adressen Dragsbækvej 16. Hun døde to-tre år før den tragiske togulykke.

Anna og Ivar Lyhne.

Ivar gik i sin fars fodspor og blev udlært som tømrer hos Stephan Christensen i Thorsted. Derefter fik han plads i Fredericia, hvor hans moster og onkel boede. Værnepligten aftjente han i København. Knap fem år før sin død fik han ansættelse i en større virksomhed i Kolding hos tømrermester og entreprenør Hennebjerre. Uanset hvor han var, fandt han glæde i at spille violin. Glad for at køre på motorcykel var han også, men det gik dog galt på et tidspunkt og forårsagede et længere sygehusophold. Det gik især ud over det ene ben, en skade der generede ham i flere år, men som han nåede at blive næsten kvit.

Da Anna og Ivar blev gift, flyttede hun til Kolding, hvor de fik en lille lejlighed på Tøndervej (nr. 111). De lagde penge til side til en byggegrund, de havde købt på, men de nåede aldrig at bygge. Til gengæld skabte de et gæstfrit hjem, hvor folk kunne lide at komme.

Efter ulykken fik ægteparret de bedste skudsmål. På sin arbejdsplads havde Ivar Lyhne ved sit dygtige arbejde og sit tiltalende væsen gjort sig ualmindelig afholdt. Om Anna Lyhne skrev Thisted Amts Tidende: *»Hun var en ualmindelig dygtig og flink ung kone, om hvem der kun kan siges godt.«*

Tove Lyhne

Hvordan skulle det nu gå den lille pige? Mon ikke én og anden begravelsesgæst har stillet sig selv dette spørgsmål, da de så hende stå i barnevognen på ejendommen i Tved. Men i den retning var der ikke grund til at bekymre sig. Der blev taget vare om hende. Efter ulykken var hun et lille års tid hos sin moster og onkel, Anine og Johan Nielsen. De arbejdede som missionærer i Afrika efter en turnus, hvor de var udstationeret i tre år og derefter hjemme i et år. Netop i 1944 var de hjemme i Struer, hvor de boede sammen med deres eneste datter, Ella, der var 12 år ældre end Tove. De to kusiner er de eneste efterkommere efter den store søskendeflok i Tved. Den omstændighed har sikkert medvirket til, at de to gennem livet har haft et tæt sammenhold.

Da Toves første plejeforældre igen rejste til Afrika, fik hun sit hjem hos bedsteforældrene i Tved. Her boede også hendes moster Johanne og morbror Gregers. Det blev en tryk barndom, hvor hun kaldte Johanne for mor. Hun kan huske sin bedstemor, men hun døde, da Tove kun var fire og et halvt år gammel. Bedstefaderen levede derimod, indtil hun var 15 år. Ham har hun en klar erindring om. Hun kan bl.a. takke ham for glæden ved at læse. Han kunne altid få tid til at læse højt for hende, ikke mindst eventyr, og der kan ikke være tvivl om, at hun har været en lille solstråle i hans liv.

Tove blev hurtigt en del af dagligdagen i Tved. Hun kan huske, da der endnu var stråtag

på den lille ejendom, hvor man fra bryggeret gik direkte ud i stalden. Her var der syv køer og to heste. Ude i marken var hun meget med i arbejdet og hjalp til med at luge roer og samle kartofler op. Tove nævner også, at det var hendes opgave at løfte tudene på radsåmaskinen, når der samlede sig for meget ukrudt. Og så var der selvfølgelig skolen, først syv år i Tved skole og derefter Thisted Borgerskole, hvor hun fik mellemskoleeksamen.

Til bogen *»Luftangreb på Vestjylland«*⁶ har Tove Lyhne fortalt: *»Det bedste, jeg vidste, var, når nogle ville fortælle mig om mine forældre, og det skete heldigvis ofte. Hver gang jeg spurgte*

Tove Lyhne i sin bedstemors arm, mens hun endnu var overvåget af sin mor.

Familien i Tved var i 1943 hos fotograf Gram i Thisted. I forgrunden ses Toves bedsteforældre Mette og Chr. A. Carstensen. Til højre for bedstefaderen sidder hans datter Margrethe, og til venstre for bedstemoderen sidder hendes datter Johanne, som Tove kaldte mor. Til venstre for Johanne sidder hendes søster Dorthea, og bag hende står hendes mand Marinus. Til højre for ham står Toves forældre, Anna og Ivar Lyhne. Til højre for dem står Anine og Johan Nielsen med datteren Ella foran. Dernæst står Toves morbror Gregers, som hun voksede op hos. Efter ham står hans søskende Karen og Martin, som boede sammen. Der er i alt otte søskende på billedet; en bror, Christian, døde som ung i 1919 af blodforgiftning.

om noget vedrørende mine forældre, fik jeg altid svar.» I samme bog fortæller Tove, at hun har fået fortalt, at der var mange, der gerne ville adoptere hende, men det sagde hendes bedsteforældre nej til.

Det var en god ballast, Tove Lyhne havde med hjemmefra, da hun som 17-årig rejste til Sjælland. I dag bor hun ved Roskilde. »Jeg får et smil om munden, når jeg tænker på Tved,« siger hun glad i telefonen. I dag savner hun især naturen fra sin barndomsegn. Plantørens

datter var hendes gode veninde, så de legede meget i skoven, og en cykeltur til Hanstholm var en smal sag for et par friske piger.

I to år arbejdede Tove Lyhne som husassistent i Nærum, inden hun blev optaget på Frøbelseminariet, der dengang lå på Østerbro i København. Det blev en inspirerende tid. Som forstander havde seminaret den kendte børnepsykolog Jens Sigsgaard. Han har desuden et stort forfatterskab bag sig, men hans første bog *Palle alene i Verden* er nok den

Tove Lyhne ombord på storebæltsfærgen i 1981 sammen med sine to drenge, Thomas på 11 og Nikolaj på 7.

bedst kendte. Efter seminariet blev Tove Lyhne børnehavepædagog, og i de sidste 16 år af sit arbejdsliv har hun været ansat på en institution for tidligt skadede børn.

Tove Lyhne har selvfølgelig ingen erindring om den tragiske togulykke ved Hee. Hendes unge alder beskyttede hende mod smerten og lidelsen. Det var derimod ikke tilfældet i 1991, da hun mistede den yngste af sine to drenge. Han var under uddannelse til skovtekniker og var i

den forbindelse i praktik hos statsbanerne. På banestrækningen mellem Ølstykke og Stenløse blev han dræbt af et S-tog. Kun 17 år blev han. Det er så mærkelig, siger Tove Lyhne stille, at det skulle ske på den måde.

Svend Sørensen

Født 1949. Museumspædagog ved Museet for Thy og Vester Hanherred.

Noter

- 1 Fem lange år. Beretninger fra Ringkøbing under besættelsen 1940-45, skrevet af lokale forfattere. Bollerups Boghandel, Ringkøbing 1984.
- 2 Bent Bågo Anthonisen og Carsten Petersen: Luftangreb på Vestjylland, Bollerup Boghandels Forlag, Ringkøbing 1986.

- 3 Avisudklip bragt uden kilde i bogen Fem lange år (se note 1). Denne og andre aviscitater i artiklen gengives med moderne retskrivning.
- 4 Luftangreb på Vestjylland (se note 2).
- 5 Kirken blev bygget i 1898. I 1971 blev den overtaget af den katolske kirke under navnet Skt. Thøgers Kirke.
- 6 Se note 2.